

REIS NAAR DE EMILIA ROMAGNA MET DE VERENIGING VRIENDEN VAN HET GEMEENTEMUSEUM HELMOND. 28 april tot en met 6 mei 2007

37 deelnemers

Touroperator Van Dongen Groepsreizen en Special Tours – Zeeland

Chauffeur: Ed Heimans.

Zaterdag 28 april 2007

Bij een voor de tijd van het jaar, extreem hoge temperatuur, begonnen we aan deze reis. Het was voor de organisatie heerlijk, dat iedereen op tijd aan de start verscheen en we zodoende prompt om half acht konden vertrekken voor de eerste etappe van deze toch wel lange reis.

Alles verliep voorspoedig en toen we na enkele uren rijden stopten voor een koffiepauze in Rasthaus Brohtal in Niederzissen, waren we al aardig opgeschoten. De volgende stop was om ongeveer kwart voor 12 bij **Weinhaus Engel in Grolsheim**, voor de vooraf gereserveerde lunch. Deze werd geserveerd in hun Weingarten, waar iedereen naar believen òf in de zon, òf in de schaduw kon plaats nemen. In ieder geval konden we allen volop genieten van de uitzonderlijk hoge temperatuur, maar natuurlijk ook van de lunch en de vriendelijke bediening.

Na de lunch reden we terug naar de A.61 voor het vervolg van onze meer dan 700 km lange eerste etappe. In de loop van de middag maakten we opnieuw een stop bij Raststätte Renchtal West in Appenweier en daarna reden we, met een kort oponthoud aan de Zwitserse grens, naar **Luzern** waar we zouden overnachten in **Hotel Luzerner Hof**. In Luzern maakten we nog een kleine "D-tour", o.a. langs het Verkehrsmuseum, voordat we om ongeveer kwart voor 8 bij het hotel in de Alpenstrasse aankwamen. Meteen na aankomst was het een korte tijd hevig gaan regenen, iets waaraan we na de droogte in Nederland niet meer gewend waren. De regen was echter ook in Zwitserland meer dan welkom.

De ontvangst bij de receptie van dit familiehotel was prettig en nadat in de bus de kamersleutels waren uitgereikt, kon men een poging ondernemen om een plaatsje in de enige lift van het hotel te bemachtigen. Met enig geduld en respect voor elkaar, kon iedereen naar zijn of haar kamer om de bagage te deponeren en weer naar beneden te gaan voor het avondeten. De ambiance tijdens dit diner was prima. De prijzen van de drankjes moedigden niet direct aan om bij een glas wijn lang na te tafelen, reden waarom iedereen redelijk op tijd in bed was. 'n Leuke eerste reisdag!

Zondag 29 april 2007

Na een zeer behoorlijk ontbijt in hotel Luzerner Hof, vertrokken we om 9 uur, uitgezwaaid door de waardin, trots zwaaiend met de vlag met runderkop van de Urkantón Uri, waar zij oorspronkelijk vandaan kwam en gesecondeerd door twee bedienden, die ijverig met de rode Zwitserse vlag met wit kruis moesten zwaaien. Bij de Kapelbrücke, het symbool van **Luzern**, werd nog even gestopt om foto's te kunnen nemen. Deze brug is oorspronkelijk gebouwd in de eerste helft van de 14^e eeuw en vormde toen een onderdeel van de stadsvesting. Zij dankt haar naam aan de nabij

gelegen St. Peterskapelle. In de 17^e eeuw werden de beeldpanelen toegevoegd met voorstellingen uit de Zwitserse en de Luzerner geschiedenis en uit de biografieën van de stadspatronen St. Leodegar en Mauritius. Na de brand van 18 augustus 1993, is de brug als werelderfgoed van de Unesco weer snel in zijn oude luister hersteld.

We zaten weer vlug op de autosnelweg en gelukkig leverde de St. Gotthardtunnel ook geen enkel oponthoud. We vorderden zo voorspoedig, dat Ed voorstelde de koffiepauze in de stad **Lugano** te houden. We konden dicht bij het meer van Lugano stoppen en zo zwermde het gezelschap zo'n drie kwartier uit over deze mooie en zeer luxe stad. De meesten waren vol lof over deze leuke reisonderbreking.

Van Lugano ging het verder, bij Chiasso over de grens naar Italië, langs Como, Saronno en Milaan en vandaar op de autostrada naar Bologna.

We hadden besloten te lunchen in een wegrestaurant en voor iedereen broodjes en een drankje te kopen, tenminste als dat zou lukken. Dank zij de medewerking van enkele willige personeelsleden, lukte dat erg snel in het Autogrill A.1 Somaglia Ovest restaurant.

Na de lunchpauze was het nog zo'n 180 km. naar **Ozzano bij Bologna**, waar we om 17.00 uur bij het hotel Eurogarden aankwamen. De sleutels waren gauw geregeld en omdat er meerdere liften waren, was iedereen ook snel op zijn of haar kamer.

Een prima hotel, van alle comfort voorzien.

Het diner was om 8 uur in een speciaal voor ons gezelschap ingerichte eetzaal, maar vóór die tijd was bijna iedereen bij de bar of in de tuin te vinden, genietend van een aperitivo.

Het diner was goed en een gezellige afsluiting van de tweede reisdag.

We waren er allen klaar voor om de Emilia Romagna te gaan ontdekken.

Maandag 30 april 2007 (Koninginnedag)

Door de goede zorgen van Marja Ruster, kon zich 's morgens bij het ontbijt iedereen tooien met een oranje strikje. Een feestelijk gezicht!

Om kwart voor negen vertrok de bus van de lokale maatschappij Saca met Giancarlo aan het stuur, met bestemming **Bologna**, waar ons op de Piazza Malpighi onze Engelstalige gids Anna Brini opwachtte voor de stadswandeling. Bologna heeft circa 400.000 inwoners.

Dankzij de universiteit, een van de oudste van Europa, heet de stad ook "La Dotta" (De Geleerde) en omdat het eten van Bologna geldt als het beste van Italië, heeft Bologna ook de bijnaam "La Grassa" (De Vette). Het besloten oude centrum is een plezierige lappendeken in middeleeuwse stijl met arcades, torens, kerken, paleizen en prachtige musea. Jammer dat Bologna weinig wordt bezocht. De Italianen zelf kennen de culinaire en culturele allure van deze stad beter dan de buitenlanders; die rijden er meestal voorbij zonder te stoppen. Wij dus niet!

Even een klein stukje geschiedenis. De stad Bologna is gesticht door de Etrusken. Onder de voet gelopen door de Galliërs in de 4^e eeuw voor Christus, veroverd door de Romeinen, toen verwoest door de Barbaren. In 1300-1500 bloeide Bologna als zelfstandige stadstaat en plaatste het zich in de top tien van Europese steden van toen. Aan deze bloei kwam een einde toen de aristocratie er zich mee ging bemoeien en zoals

overal kwam er één kliek als winnaar uit te voorschijn: de Bentivoglio's. Na zo'n 50 jaar autocratie ging de macht naar de paus, die vanaf 1506 met harde hand en zonder tegenspraak regeerde, tot de komst van Napoleon en Oostenrijk.

De universiteit is ontstaan aan het einde van de 11e eeuw, doordat studenten en docenten zich spontaan aaneensloten, de z.g. "universitas" (letterlijk: collectiviteit of gemeenschap). De colleges werden aanvankelijk gegeven bij de studenten thuis, in de open lucht of in kerken. Pas in de 16e eeuw werd de universiteit in één gebouw ondergebracht. De rechtsgeleerde Irnerius geldt als de stichter van de Bolognese rechtsschool, de oudste kern van de universiteit met 1088 als stichtingsjaar. Nu telt de universiteit zo'n 150.000 studenten.

Op de Piazza Maggiore wees Anna ons op de bijzonder grote kerk, (toegewijd aan de stadspatroon

S. Petronius), een hoogtepunt uit de Italiaanse gotiek, tussen 1390 en 1659 gebouwd. Bouwmeester Antonio di Vincenzo. Door geldgebrek (en de rivaliteit van de S. Pieter in Rome) ontbreken in de bakstenen façade de geplande patronen en de marmerlaag en zijn ook de transepten nooit afgebouwd.

Wegens tijdgebrek kon Anna maar aan één zijkapel aandacht schenken t.w. aan de Cappella Tre Re, met fresco's van Giovanni da Módena en zijn leerlingen, die episoden uit het leven van de

H. Petronius weergeven en het Paradijs en de Hel voorstellen. Hier werd na de aanslag op de Twin Towers in New York gevreesd voor een terroristische aanslag, omdat de naam van Mohammed op de fresco's genoemd wordt aan de kant van de hel.

Opvallend in deze grote kerk is ook de langgerekte zonnewijzer uit de 17e eeuw.

Op de Piazza Maggiore verder het Palazzo del Podestà, oorspronkelijk middeleeuws, maar in de

15e eeuw veranderd in een elegant renaissance paleis. Het heeft beelden van de 4 stadsheiligen, in de

16e eeuw gemaakt door Alfonso Lombardi. Op de naburige Piazza Nettuno, het indrukwekkende Palazzo Comunale, dat eigenlijk uit twee gebouwen bestaat; het linker met open beneden verdiepingen en een opvallende toren is het Palazzo d'Accursio uit de 13^e eeuw, genoemd naar de Milanese rechtsgeleerde Accursus uit de 13^e eeuw. Het rechter gedeelte heeft gotische tweelingvensters en stamt uit de 15^e eeuw. Het monumentale middenportaal is ontworpen door Galezzo Alessi (16^e eeuw). Op het balkon een kolossaal bronzen beeld van de Bolognese Paus Gregorius XIII, de kalenderhervormer. Links ervan een terracotta Madonna met heiligen van Nicolò dell'Arca. Op deze piazza ook de grote Fontana del Nettuno, ook wel Fontana del Gigante genoemd. Het is ontworpen door Tomasso Laureti, maar het bronzen Neptunus-beeld, de "putti" en de waterspuitende sirenen zijn meesterwerken van Giambologna.

Na ons bezoek aan de S. Petronio liepen we naar het oudste universiteitsgebouw, waar een immens grote bibliotheek is, die we echter niet te zien kregen. Over grote trappen, waar langs wapenschilden en andere zaken die aan een roemrijk verleden herinneren, kwamen we in de collegezaal, waar vroeger de anatomische les werd gegeven. Een zaal met houten banken in theatervorm opgesteld en met houten lambriseringen. In het

midden een marmeren tafel waarop het dode lichaam ontleed kon worden, Om te voorkomen dat er dingen verkondigd werden die niet strookten met de opvattingen van de kerk, mochten er alleen in Bologna anatomische lessen gegeven worden en was er aan de ene kant van de collegezaal een zetel voor de monnik die toezicht namens Rome moest houden. Een curiositeit is, dat de lessen alleen in januari en februari konden worden gegeven, de koudste maanden, omdat de dode lichamen dan op natuurlijk wijze konden worden gekoeld. Het bezoek aan dit gebouw, dat "Archiginnasio" wordt genoemd, was zeker de moeite waard. Op de terugweg naar de bus, wees Anna ons nog op de scheve torens "de Torri Pendenti", die ook Bologna rijk is.

Daarna vertrokken we naar **Ferrara**, een mooie stad met zo'n 131.000 inwoners, eveneens een universiteitsstad, maar met slechts circa 16.000 studenten.

Ferrara werd van 1259-1597 geregeerd door de Este-dynastie, een zeer invloedrijke familie, die de kunst bevorderde en geruggensteund werd door de paus. Door allerlei huwelijken met leden van andere belangrijke families, zoals b.v. de Borghia's, de hertogen van Milaan enz. wisten zij hun invloed ook nog tot deze families uit te breiden. Toen in 1597 Alfonso II zonder wettelijke opvolger stierf en zich een bastaard op de troon wilde vestigen, werden ze verdreven en trokken ze naar Módena. Ferrara kwam toen aan de Kerkelijke Staat en verloor daarna veel aan politieke en culturele betekenis. Na aankomst in Ferrara waaierde ons gezelschap uit over het "centro storico" voor de lunch.

Daarna ging een deel naar de plaats waar we de stadsgids zouden ontmoeten, een ander deel bleef in de buurt van de kathedraal in de hoop zich daar bij de groep te kunnen aansluiten. De gids besloot eerst een rondrit te maken langs de stadswallen, het Cimitero Ebraico, waar we helaas niet konden stoppen, en zo naar het Palazzo dei Diamanti, waar we uitstapten en te voet verder gingen.

Dit Palazzo dei Diamanti is een prachtig renaissance paleis met meer dan 12.000 piramidevormige stenen, die als diamanten de gevel sieren. De bouwmeester Biagio Rossetti begon met de bouw in 1493 in opdracht van Sigismonde d'Este. Voltooid werd het in de 2^e helft van de 16^e eeuw. Nu is er de Pinacoteca Nazionale in gevestigd. We liepen richting Castello Estense, maar als we omkeken naar het andere deel van de lange Corso Ercole I d'Este, zagen we de weg, via welke de Este-clan in 1597 de stad verliet onder meeneming van vele kunstschaten en andere waardevolle spullen. Het grote Castello Estense, een fort met zijn massieve hoektorens, symboliseert de macht van de familie Este. Met de bouw is men begonnen in 1385 en het is voltooid in de 16^e eeuw.

Na uitleg bij dit kasteel vervolgden we onze weg naar de kathedraal, waar we eindelijk de rest van de groep troffen. De kathedraal van S. Giorgio, voor een deel Romaans, voor een deel gotisch, is het allerbelangrijkste middeleeuwse monument van de stad. Met de bouw werd in de 12^e eeuw begonnen. Ze heeft een prachtige marmeren façade en een fraai versierd hoofdportaal.

Tegenover de kathedraal het Palazzo Comunale uit de 13^e eeuw met erop een ruitstandbeeld van Nicolò III en aan de linkerkant een zuil met het standbeeld van Borso d'Este. Langs de zijgevel van de kathedraal arcades met winkeltjes. Door kleine straatjes liepen we terug naar de bus. Onderweg werden we gewezen op de plek waar

eens een soort "open" Joods getto was. Ooit had Ferrara 10 synagogen, nu nog maar één, met een parttime rabbijn.

Na thuiskomst in ons hotel ontmoetten we elkaar om 7 uur in de bar voor de koninginborrel. Een van de leden van de receptie had zelfs een foto van de koningin van Internet gehaald en op de bar geplaatst. Na gezamenlijk het Wilhelmus te hebben gezongen, werd er op Hare Majesteit getoost en was er die avond verder een bijzonder leuke stemming. Tradities moeten in ere worden gehouden.

Dinsdag 1 mei 2007 (Feest van de Arbeid)

Op weg naar **Ravenna** hebben we in een versierde bus Harry Stoop toegezongen vanwege zijn verjaardag. Het weer was een beetje dreigend, dus werden er paraplu's meegenomen of in Ravenna gekocht.

Bij het station ontmoetten we onze gids, de Belgische Catherine Boving, een voortreffelijke gids, die ons met enthousiasme over Ravenna, een stad met 147.000 inwoners, vertelde.

Ravenna kreeg de mooiste Byzantijnse en vroegchristelijke mozaïeken van West-Europa bijna per ongeluk. In 40 na Christus, toen de Romeinse macht in verval was, werd het de hoofdstad van het Romeinse rijk, met de haven als venster naar de rest van de wereld en de moerassige omgeving als buffer tegen de invallende Barbaren. Na de val van het rijk bleef de stad bloeien. Na 493 heerste de Ostrogotische koning Theodorik vanuit de stad over een groot stuk van Italië, net als de Byzantijnse keizer Justinianus na 540. Beiden en ook keizerin Galla Placidia verfraaiden haar met kerken en andere religieuze monumenten.

We bezochten eerst de Sant'Apollinare Nuovo, de in het begin van de 6^e eeuw gebouwde paleiskerk van Theodorik, een vroegchristelijke basilica in haar puurste vorm, met drie beuken van elkaar gescheiden door zuilen met mooi bewerkte kapitelen. De goudkleurige mozaïeken lopen in banden langs de muren van het schip: de rechter zuidzijde toont een rij van 22 martelaren, de linker een stoet van 22 maagdelijke martelaren, achter de Wijzen uit het Oosten met hun geschenken. Boven de banden zijn op beide zijden profeten, kerkvaders en scènes uit het leven van Christus uitgebeeld. Het uitgebeelde passieverhaal heeft geen kruisiging.

Aan sommige figuren is gemorreld om de z.g. Ariaanse figuren in Byzantijnse te veranderen, wat te zien is doordat hier of daar nog een hand of vingers te zien zijn. Na het vertrek van de Goten werd de kerk toegewijd aan de H. Martinus van Tours, maar toen de stoffelijke resten van Apollinaris in de 9^e eeuw naar deze kerk werden overgebracht, werd de kerk naar deze martelaar genoemd.

Naast de qua exterieur sobere bakstenen kerk, staat de Campanile uit de 9^e eeuw; een voor Ravenna karakteristieke ronde en sierlijke klokkentoren met een van onder naar boven toenemend aantal vensters.

Het tweede juweeltje met mozaïeken dat we bezochten was het achter de Dom gelegen Battistero degli Ariani, met de bouw waarvan men waarschijnlijk in 493 begonnen is. De Goten beleden een afwijkende, later kettters verklaarde, vorm van het christendom, het arianisme en bouwden daarom hun eigen doopkapel. Het is een sober 8-hoekig gebouw. In het interieur heeft het ongeveer 520 mozaïeken.

Bij een restauratie in 1919 vond men onder de vloer zo'n 170 kilo mozaïeksteentjes, waaruit bleek, dat ze zijn afgekeken van het Battistero Neoniamo.

Via de Piazza del Popolo gingen we naar restaurant Cappello Cantina. Aan dit gezellige plein, is het belangrijkste gebouw, het van kantelen voorziene Palazzo Comunale (17^e eeuw). Links daarvan het Palazetto Veneziano. Het plein heeft twee grote zuilen met de beelden van Sant'Apollinaris en San Vitalis.

Bij Capello Cantina kregen we een voortreffelijke lunch geserveerd, waar we ruim de tijd voor genomen hebben. Daarna kwam Catherine Boving ons weer ophalen voor het vervolg van de stadswandeling. Eerst naar het Mausoleo di Galla Placidia en daarna naar de San Vitale.

Het sobere wat gedrongen gebouwtje, het Mausoleo di Galla Placidia, werd in de 2^e helft van de 5^e eeuw gebouwd, wellicht in opdracht van keizerin Galla Placidia zelf. Het valt te betwijfelen of het als mausoleum was bedoeld, want de keizerin is in Rome gestorven en begraven.

De ruimte heeft de vorm van een Latijns kruis en een gedempt licht valt binnen door vensters van albast. Het gebouwtje is bekleed met schitterende mozaïeken, de mooiste van heel Italië zegt men. De gewelven van de 4 kruisarmen en de lunetten aan de uiteinden daarvan zijn uitgevoerd vóór 450 en vertonen nog geen enkele Oosterse invloed, maar zijn volledig volgens de Romeinse traditie. Zelden zag je een dieper blauw of een goud dat meer flonkerde. Christus wordt in het midden van de koepel gesymboliseerd door een gouden kruis, terwijl in de pendentieven de eveneens in goud uitgevoerde symbolen van de evangelisten te zien zijn. In elk van de vier lunetten rond de koepel staan 2 apostelen afgebeeld met drinkende duiven. In de kruisarm tegenover de ingang een afbeelding van de H. Laurentius, aan wie mogelijk dit gebouw als kapel was toegewijd. Geen mausoleum dus.

Daarna gingen we naar één van de puurste scheppingen die de Byzantijnse kunst in Italië heeft voortgebracht: de San Vitale. Qua bouwstijl weerspiegelt de kerk de overgang van de klassieke naar de Byzantijnse bouwkunst. Het is een veelhoekig gebouw met een losstaande cilindrische klokkentoren.

Het interieur toont een achthoekige ruimte met een overkoepelde, centrale rotonde, die wordt omgeven door acht bogen, die steunen op machtige pijlers, waartussen zich acht halfronde nissen openen. De onderste ruimte geeft toegang tot het Ambulatorium, terwijl de bovenste diende als vrouwengalerij. De achtste boog geeft toegang tot het diepe koor, waarvan de wanden van de apsis zijn bekleed met indrukwekkende mozaïeken. In de apsiskalot, Jezus gezeten op een blauwe wereldbol. Uit de rots aan zijn voeten ontspringen 4 rivieren. Links van Jezus, een engel en de H. Vitalis aan wie Jezus een kroon overhandigt. Rechts van Jezus eveneens een engel en de bisschop Ecclesius, die als bestuurder een model van de kerk vasthoudt.

Lager tegen de wand, tegenover elkaar de wereldberoemde voorstellingen van keizer Justinianus en keizerin Theodora met hun gevolg. Rechts van de keizer, aartsbisschop Maximianus, die de kerk in 548 wijdde. Op de mantel van de keizerin zijn de drie koningen afgebeeld. Tegenover de koorwanden oudtestamentische taferelen, evangelisten, profeten en tegen de archivolten "clipei" (medaillons) met portretten van

de apostelen. Tegen het gewelf Christus in de gedaante van een lam, omringd door 4 engelen. Een schitterende kerk!

Voordat we naar de bus gingen, streken de meesten nog even op een terrasje neer, om alle schoonheid van Ravenna te kunnen laten bezinken.

Woensdag 2 mei 2007

Vandaag opnieuw naar **Bologna**. We hadden wat vertraging bij het binnen rijden van de stad, maar waren toch even vóór tienen bij de Pinacoteca Nazionale.

De collectie van dit museum geeft een vrij compleet overzicht te zien van de Bolonese schilderkunst van de 14 tot en met de 18^e eeuw. Het heeft 3 afdelingen t.w. de Primitieven, de Renaissance en de Barok.

Bij de Primitieven valt vooral het schilderij van St. Joris en de draak op van Vitale da Bologna. Verder zijn van de hand van deze kunstenaar het Laatste Avondmaal met 4 heiligen en de Annunciatie zeer de moeite waard.

Op de Renaissanceafdeling zien we o.a. de gebroeders Alvise en Bartolomeo Vivarini met een veelluik, Francesco della Cossa met het altaarstuk "Pala dei Mercanti", Rafael met de prachtige extase van de H. Cecilia, Permgiano met de Madonna di S.

Margherita, Vasari met de Maaltijd van de

H. Gregorius de Grote en nog veel andere kunstwerken.

In de barokafdeling werken van Annibale, Agostino en Ludovico Caracci. Verder Guido Reni met zijn mooie Pietà dei Mendicanti en met de Zegenvierende Samson. Tussen al die kerkelijke kunst, viel het portret van de familie Tacconi door Ludovico Caracci erg op.

Ik kan moeilijk elk schilderij benoemen, maar een bezoek aan dit museum bleek zeer zeker de moeite waard te zijn.

In het museum heb ik nog contact kunnen leggen met Mevr. Silvia Camerini van de Vereniging van Vrienden van deze pinacothek.

Vanaf het museum liep het gezelschap, voor zover wegens loopproblemen niet afgehaakt, naar de

S. Stefano. Dit heiligdom is opgebouwd uit een samenvoeging van 4 (oorspronkelijk 7) middeleeuwse kerkes, die ieder een eigen naam hebben.

Eerst de Ss. Vitale e Agricola, dan de veelhoekige S. Sepolcro en voorts de Chiesa del Crocifisso, waar je door binnenkomt en tenslotte de Chiesa della Trinità. De Chiesa del Crocifisso stamt uit de 11e eeuw en heeft een grote binnenruimte met de typisch Romaanse combinatie van een verhoogd koor met eronder een crypte. De S. Sepolcro is uit de 12e eeuw, waarin een replica van het H. Graf in Jeruzalem staat opgesteld, waarin de H. Petronius is bijgezet. Het is een ronde, overkoepelde ruimte met een vrouwengalerij en een omgang.

De S. Vitale e Agricola bestond misschien al in de 5^e eeuw en werd in de 8^e eeuw uitgebreid. Op de binnenplaats de Cortile di Pilato, staat het bekken, waarin Pilatus zijn handen in onschuld zou hebben gewassen. Het gaat hier om een exemplaar uit de 8e eeuw, dus is erg onwaarschijnlijk.

De portikus die de binnenplaats omringt, geeft toegang tot de 4e kerk, de 13e eeuwse Chiesa della Trinità, die is ingedeeld in 2 dwars geplaatste beuken. Ze heeft een

prachtige houten beeldengroep van de Aanbidding der Koningen. Rechts van de binnenplaats is een sfeervolle kruisgang (11e/12e eeuw).

Om 12 uur moesten we dit kerkencomplex verlaten en liepen we richting Piazza Maggiore. Vlak vóór het plein ligt de kerk van St. Maria della Vita, waarin, zo had Ben Verlijsdonk ontdekt, een prachtige groep van 7 beelden van Niccolò da Puglia (1460-1494).

Daarna viel de groep op de Piazza Maggiore uiteen voor de lunch.

Na het middagmaal verzamelden we bij de bus op de Piazza Malpighi voor de rit naar **Dozza**, waar we wijn zouden gaan proeven (alsof we dat de hele week nog niet gedaan hadden).

We hadden al laten weten, dat we 'n half uur later zouden komen bij de Enoteca Regionale Emilia Romagna, maar toen we bij Dozza de verkeerde weg kozen, verloren we veel tijd, omdat er diverse pogingen ondernomen moesten worden alvorens Ed de bus eindelijk kon keren, nadat hij eerst nog vastraakte in de modder. Gelukkig zaten er 37 mensen in de bus met verstand van zaken, die hem ongevraagd van advies dienden... Toen we eindelijk bij de Enoteca aankwamen, maakte een wat aangebrande keldermeester ons er op attent, dat we maar weinig tijd kregen voor de wijnproeverij en om 5 uur moesten vertrekken. We kregen drie wijnen te proeven t.w. een mousserende witte Pignoletto Podere Riposto, een rode "Su di Giri" Lambrusco Grasparossa di Castelvetro en een rode Sangiovese Riserva Regale.

Toen na de proeverij menigeen wijn wou kopen had men ineens minder haast.

Al met al een spannende middag, waar we nog wel eens aan terug zullen denken.

's Avonds aan tafel werden enkele heren wat onrustig, omdat tijdens het eten de match Milan – Manchester United begon, die door Milan met 3 – 0 werd gewonnen.

Donderdag 3 mei 2007

Om kwart voor negen togen we naar **Ravenna**, waar we om 10.00 uur het Museo Nazionale zouden bezoeken. We liepen van het station daar naar toe, maar bij aankomst bleek het museum zonder opgaaf van redenen die dag gesloten te zijn. Een teleurstelling die door de groep gelukkig sportief werd opgenomen. Het was mooi weer en dan zijn een paar uur extra vrij ook nooit weg.

Tegenover het museum was de Cooperativa Mosaiastivan Ravenna, waar men gratis kon gaan zien hoe mozaïeken worden gemaakt.

Het voorstel om daarna gezamenlijk koffie te gaan drinken op de Piazza del Popolo viel bij iedereen in goede aarde en zo streek even later de hele groep neer op het zonnige terras van restaurant Grand'Italia om te genieten van koffie/thee en een "mignon", zoals ze het daar noemden. Daarna ging iedereen zijns weegs en om een uur was de groep weer bij de bus om naar de **Sant'Apollinare in Classe**, 5 km. buiten Ravenna te gaan. Deze basiliek uit de 6^e eeuw, werd gebouwd op het graf van de martelaar Apollinaris en in 549 ingewijd. Ze heeft prachtige zuilen met Byzantijnse kapitelen, die het schip en de zijbeuken van elkaar scheiden. Er boven zijn in de 18^e eeuw portretten van bisschoppen van Ravenna geschilderd. De eyecatcher van deze kerk is echter ongetwijfeld het gigantische mozaïek in de Apsis. Een kleurenpracht van de eerste orde, aangebracht in de 6^e/7^e eeuw. Het indrukwekkendst is het grote mozaïek van de

Transfiguratie, de gedaanteverandering van Christus, die wordt voorgesteld als een groot, met edelstenen bezet kruis. Aan beide zijden ervan verschijnen Mozes en Elia. De 3 lammeren onder hen stellen de apostelen Petrus, Jacobus en Johannes voor, die Jezus vergezelden naar de berg Tabor. Recht boven het kruis de hand van God. Apollinaris heeft een prominente plaats, recht onder het kruis.

Tegen de triomfboog is in het midden Jezus afgebeeld in een medaillon met links en rechts tegen 'n achtergrond van gekleurde wolken, de 4 evangelistensymbolen. De 12 lammeren stellen de

12 apostelen voor, die vanuit Jeruzalem en Bethlehem onderweg zijn naar Jezus.

Een pracht van een kerk, met mozaïeken waar men stil van wordt.

De kerk heeft een ronde campanile uit de 10^e eeuw.

Hierna vervolgden we, intussen in de regen, onze reis naar **Faenza**, waar we begonnen met een bezoek aan het Museo Internazionale della Ceramiche met een unieke collectie keramiek vanaf de prehistorie tot heden. Heel bijzonder zijn de verzameling Italiaanse majolica uit de Renaissance, het Chinese porselein, het pre-Columbiaanse keramiek uit Latijns-Amerika en de werken van bekende

kunstenaars zoals Chagall, Matisse, Léger en Picasso. Een hele wandvitrine bevatte Nederlands keramiek.

In het museum ontmoette ik de vriendelijke Signor Giorgio Guerrini, van de Vrienden van het Faenzer museum, die kwam uitleggen waar zij zich als vereniging mee bezig houden en die benieuwd was naar onze activiteiten. Zij spelen met de gedachte ooit eens naar Nederland te komen, vooral natuurlijk om Delft te bezoeken, maar een bezoek aan Helmond is dan ook niet uitgesloten.

Met dhr. Guerrini zijn we nog even in de stromende regen naar het centrum Faenza gelopen, om een snelle blik te werpen op de Piazza del Popolo en de aangrenzende Piazza della Libertà. Eerstgenoemd plein wordt in beslag genomen door het gerestaureerde 13e eeuwse Palazzo del Podestà, met ernaast de Torre dell'Orologio. Op de Piazza della Libertà de 17e eeuwse barokke fontein en de Cattedrale met onvoltooide façade. Het driebeukige interieur heeft een zuiver renaissance karakter. Met de bouw werd in 1474 begonnen onder de bouwmeester Giuliano da Maiono.

Na een vluchtig bezoek aan de Piazza delle Erbe, voor een snelle kop koffie, was het tijd om naar de bus te gaan. Een prettige ontmoeting.

In de stromende regen naar het hotel, maar met een drankje van Ed onderweg, kon dat de pret niet drukken.

Vrijdag 4 mei 2007

De laatste dag in Italië begon met de nodige commotie. Miel Steijns moest helaas wegens ziekte afhaken en in het ziekenhuis in Bologna worden opgenomen. Ed Heimans had er dus heel verstandig aan gedaan een ambulance te bellen.

Door dit gebeuren waren we een uur te laat weg uit Ozzana, maar niemand zat daar mee. Uiteindelijk geniet het welzijn van een zieke medereiziger prioriteit.

Ondanks de ietwat bedrukte stemming, hebben we toch de jarige Agnes van Eijck toegezongen.

Vandaag stond **Módena** op het programma, een stad met ongeveer 181.000 inwoners en internationaal bekend omdat zowel Ferrari als Maserati hier in de buurt hun beroemde sportwagen bouwen, maar ook omdat de beroemde tenor Luciano Pavarotti er geboren is. De "Modenesi" laten er zich op voor staan, dat het lekkerbekken zijn en als ik naar het figuur van Pavarotti kijk, dan geloof ik dat direct.

Op weg naar Módena, hadden we onze gids, Simonetta (zusje van Siem?) Gazzotti, laten weten dat we wat later zouden aankomen. Zij wachtte op ons, op het centrale plein, de Piazza Roma, waar ze haar uitleg begon met het vertellen, dat de Este-familie ook op Módena haar stempel gedrukt heeft, nadat ze uit Ferrara was verdreven. Zij maakten Módena tot nieuwe hoofdstad van hun hertogdom, tot de komst van de Fransen in 1796. Na de Franse periode werd Módena geregeerd door de Oostenrijkse tak van de familie Este. Het moet gezegd worden, dat Módena aan de Este-familie een belangrijk deel van haar huidige aanzien te danken heeft.

Op de Piazza Roma het kolossale bakstenen Palazzo Ducale, in de 17^e eeuw gebouwd als residentie voor de Este. Het is pas in de 19^e eeuw voltooid en er huist nu de Accademi Militare in.

Van daar liepen we naar de Piazza Grande, met de daaraan gelegen Duomo, met daarnaast La Ghirlandina, de scheefgezakte 88m hoge klokkentoren van de kathedraal. Met de bouw van de dom werd in 1099 begonnen en in 1184 vond de inwijding plaats. De in drieën gedeelde façade heeft drie portalen, een uit drielingvensters bestaande galerij en een groot, gotisch roosvenster. Vooral het middenportaal is erg mooi. De vier prachtige friezen met reliëfs van Wiligelmo boven de zijportalen en aan weerszijden van het hoofdportaal, behoren tot de vroegste uitingen van Romaanse beeldhouwkunst in Italië.

Het driebeukige interieur is van Romaanse strengheid. Het verhoogde koor wordt van het schip gescheiden door een oksaal, waarvan de voorkant met prachtige reliëfs is gedecoreerd door Anselmo da Campione (1180). De preekstoel links in het schip is een 14^e eeuws werk van Arrigo da Campione. In de grote crypte, die net als de kerk in drie beuken is verdeeld, staat de sarcofaag van de heilige Geminianus. De kleurige terracotta beeldengroep, die de H. Familie voorstelt, is een 15^e eeuws werk van Guido Mazzoni. Het hoofdaltaar wordt afgescheiden door een marmeren omheining met slanke zuiltjes uit de 13^e eeuw. De koorbanken uit de 15^e eeuw van de hand van Cristoforo en Lorenzo da Lendinara zijn versierd met inlegwerk.

Na dit kerkbezoek gingen we naar de grote Piazza Mazzini om de zijgevel van de kathedraal te bekijken en uiteraard de klokkentoren, La Ghirlandina, die het symbool van de stad is en de bewaarplaats is van een houten emmer, volgens een komische legende de enige buit uit een oorlog met

Bologna in de 14e eeuw. Tegen één van de zijden van de toren zijn foto's aangebracht van de moedige mannen en vrouwen die in de tweede wereldoorlog hun leven hebben gegeven voor de vrijheid.

Simonetta Gazzotti leidde ons tenslotte naar de overdekte markt, waar werkelijk alles verkocht wordt, dat eetbaar is.

Daarna namen we afscheid van haar en zocht iedereen een restaurant op voor de lunch. Tijdens de lunch begon het te stortregenen, maar na het middagmaal konden we toch

droog bij de Galleria Estense komen. In 1992 werd dit museum het slachtoffer van een brutale overval, waarbij enkele topstukken uit de collectie werden gestolen zoals Velasquez' portret van Francesco I d'Este, een huisaltaartje van El Greco, de Madonna Campori van Correggio en twee stadsgezichten van Francesco Guardi.

De collectie begint met de "primitieven" uit de 14e eeuw met werk van o.a. Tommaso en Barnaba da Modena, Simone de' Crocefissi en Giovanni di Paolo. Tussen de schilderijen van 15e eeuwse meesters uit Ferrara en Venetië een fraai portret van de H. Antonius door Cosmè Tura en een Kruisafname door Cima da Conegliano. De 15e en vroeg-16e-eeuwse Modenese school wordt met een veelluik vertegenwoordigd door Agnolo en Bartolomeo degli Erri en Francesco Bianchi Ferrari. Tussen het werk van de 16e en 17e eeuwse Venetianen vallen de grote afbeeldingen van heiligen door Paolo Veronese op, die oorspronkelijk het orgel sierden. Voorts zijn er losgehaalde fresco's te zien van Nicolò dell'Abate, een Aanbedding der Koningen door Girolamo da Carpi en een Kruisiging van de 17^e eeuwse Bolognese schilder Guido Reni. Een interessant museum. Voordat de tijd er was om naar de bus te gaan, pikten velen nog een terrasje in de via L.C. Farini, waar het glas wijn bijzonder uitgebreid werd aangekleed.

's Avonds werd vóór het eten twee minuten stilte gehouden om de mensen te herdenken, die voor onze vrijheid gevallen zijn.

Na het dessert werd de uit 4 personen bestaande keuken- en bedieningsbrigade als dank voor hun prima diensten in de afgelopen 6 dagen, even in het zonnetje gezet en werd aan elk van hen een envelop overhandigd. Toen we "Lang zullen ze leven" zongen, werden ze er echt verlegen van.

Daarna was de tijd gekomen om de koffers te pakken voor de terugreis.

Zaterdag 5 mei 2007 (Bevrijdingsdag)

Om 8 uur begonnen we aan de eerste etappe van de terugreis. Het was maar een raar idee, twee van onze medereizigers te moeten achterlaten. De vorige dag hadden we regelmatig contact gehad met Lenny Steijns. Miel was, medisch gezien, in het ziekenhuis in goede handen. De persoonlijke verzorging liet wel te wensen over. En wij in Nederland maar klagen dat de zorg zo slechts is...

De reis verliep voorspoedig en toen we onze eerste koffiestop maakten bij een wegrestaurant, hadden we al aardig wat kilometers erop zitten. Ook bij Milaan konden we gelukkig niet van oponthoud spreken en aan de Zwitserse grens evenmin. Het zag er naar uit, dat we rond lunchtijd bij Bellinzona of Locarno zouden zijn en in overleg met Ed werd de lunchpauze in **Locarno** aan het Lago Maggiore gehouden. Een leuke onderbreking, toen nog bij zonnig weer.

Dat weer zou in de loop van de middag veranderen. In de buurt van de S. Gotthardt kwamen we in de file terecht. Over de bergpas rijden had geen zin, want de top was in een dikke nevel gehuld. Toen we de tunnel uitkwamen regende het en dat heeft het de rest van de middag nagenoeg de hele tijd gedaan. Wij hielden nog een laatste stop bij het grote restaurant- en winkelcentrum over de autoweg bij Pratteln, voordat we naar **Freiburg**, onze bestemming voor vandaag, reden.

We kwamen pas om kwart voor 8 bij het vrij nieuwe hotel Stadt Freiburg aan. Bij aankomst kregen we nog een teleurstelling te verwerken met betrekking tot het diner,

want het afgesproken vismenu was niet beschikbaar, omdat de visleverancier niet had kunnen leveren.

Doordat ik duidelijk mijn ongenoegen hierover kenbaar maakte, kregen we als pleister op de wonde één fles sekt gratis en € 3 korting op de andere vijf flessen, die nodig waren om voor het eten de bevrijding te herdenken. Niemand maakte van deze tegenvaller verder een probleem en men at met smaak het menu dat in de plaats van de vis kwam.

Na de lange reisdag, zocht iedereen al snel na het eten zijn of haar kamer op.

Zondag 6 mei 2007

Na een wat hectisch ontbijt, omdat andere reisgroepen niet op hun beurt hadden willen wachten, vertrokken we om 8 uur uit Freiburg. De zon stond aan de hemel en beloofde ons voor vandaag, in tegenstelling tot gisteren, stralend reisweer. Na een korte koffiepauze bij een autobahnrestaurant, gingen we verder naar **Koblenz**, waar we een gezamenlijke lunch hadden in restaurant Garten Eden aan de Rheinzollstrasse. Daar werd een heerlijke Italiaanse salade geserveerd met een goed glas Rijnwijn.

Na de lunch had iedereen vrij tot 4 uur, om wat langs de Rijn te wandelen, het vertier bij het Deutsches Eck gade te slaan, even de nabij gelegen Romaanse kerk, de Basilika Sankt Kastor, binnen te lopen, of heerlijk van de zon en de bedrijvigheid op en langs de Rijn te genieten vanaf een terras. Dit intermezzo viel in goede aarde en daar was het mooie weer, zeker ook debet aan.

Om 4 uur vertrokken we voor de voorlaatste etappe naar restaurant de Turfhoeve in **Sevensum** waar we even na half 7 aankwamen. In dit grote restaurant had men voor ons gezelschap een speciale ruimte ingericht voor het afscheidsdiner en de daarbij behorende speeches.

Na het voorgerecht nam Frans van Eijck namens de groep het woord om chauffeur Ed Heimans en de reiscommissie te bedanken. Hij deed dit voortreffelijk in de vorm van een column, die hij "De Vreemdeling" genoemd had. Daarna mocht ik het woord nemen en Frans bedanken voor zijn originele speech, de groep voor het in de reiscommissie gestelde vertrouwen en Ed Heimans voor de bijzondere manier waarop hij onze chauffeur en leidsman was geweest op deze trip.

Daarna nam Ed Heimans zelf nog even het woord, voordat de maaltijd vervolgd kon worden.

Kwart over 9 zat iedereen weer in de bus om naar Helmond te worden gebracht en een half uur later, reden we het parkeerterrein bij Vlisco op. De deelnemers namen hartelijk afscheid van elkaar en van Ed en zo kwam er weer een einde aan een geslaagde reis.

Leo van Tilburg.